דאי לא תימא הכי יבנו בתים ושבו ונמעו

גנות ואכלו את פרין מאי קאמר אלא עצה

מובה קמ"ל הכא נמי עצה מובה קמ"ל תדע

דכתיב בנתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים

רבים אלא אמר רבא שתא קמייתא מחיל

איניש תרתי מחיל תלת לא מחיל אמר ליה

אביי אלא מעתה כי הדרא ארעא תיהדר לבר

מפירי אלמה יאמר רב נחמן הדרא ארעא

והדרי פירי אלא אמר רבא שתא קמייתא לא

קפיד איניש תרתי לא קפיד תלת קפיד א"ל

אביי אלא מעתה כגון הני דבי בר אלישיב

דקפדי אפילו אמאן דחליף אמיצרא דידהו

הכי נמי דלאלתר הוי חזקה וכי תימא הכי נמי

יאם כן נתת דבריך לשיעורין אלא אמר רבא

אשתא קמייתא מיזדהר איניש בשמריה תרתי

ותלת מיזדהר מפי לא מיזדהר אמר ליה אביי

אלא מעתה מחאה שלא בפניו לא תיהוי מחאה

ראמר ליה אי מחית 6 באפאי הוה מיזדהרנא

בשמראי באמר ליה יחברך חברא אית ליה

וחברא דחברך חברא אית ליה אמר רב הוגא

ישלש שנים שאמרו הוא שאכלן רצופות מאי

קמ"ל תנינא חזקתן שלש שנים מיום ליום מהו דתימא מיום ליום לאפוקי מקומעות

ולעולם אפילו מפוזרות קמ"ל אמר רב חמא

יומודי רב הונא באתרי דמוברי באגי פשיטא

לא צריכא דאיכא דמובר ואיכא דלא מובר

במ.

ג א מיי׳ פי״א מהלכות טוען הלכה ב סמג עשין נה טוש"ע ח"מ סי' קמ סעיף ז: דב מיי' שם הל' ה וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמו

סטיף א: מעיף א: ה ג מיי שם פייצ הלי ד סמג שם טוש"ע ח"מ סי קמ סעיף ח וסי קמא סעיף

ודה מיי שם וסמג שם טוש"ע ח"מ סימן קמל טוש"ע ח"מ סימן קמל סעיף ג: ז ר ז מיי' שם הלכה ב סמג

שם טוש"ע ח"מ סי' קמ סעיף ח וע"ש בהג"ה: ח [וע"ש בהשג ונמ"מ] טוש"ע שם מעיף ע וסיי אם סעיף ע וסיי אם הלכה ב טוש"ע שם סי" קת סעיף

רבינו גרשום (המשך) הים להו לרבנז דטפי לא . מיזדהר מכלל שאם ירוא מיזדהר מכלל שאם יבוא ויערער אדם לאחר ג' שנין אין בדברו ממש אע״פ השטר דמוקמינן בידו בעדי חזקה שיש בידו ג' שנים: א"כ דיותי לא מיזדהר הואיל ולא מיחה אדם בתוך ג' שנים במקום אחר שלא בפניו . אמאי הוי מחאה הא מצי אמר ליה האי כיון דלא מחית באפאי לא מיזדהרנא בתחת באפאי לא מיזדהרנא בשטראי: ומשני דאמר ליה אידך חברך חברא אית ליה והוה לך לשמור שטרא: למעוטי מקוטעות שלא תהא סוף ראשונה ותחלת אחרונה ואמצעי׳ שלמה d) ולעולם שלמות בעינן ואפי׳ מפוזרות כגוז שנה ראשונה . ושלישית וחמישית קמ״ל רב הונא דרצופות בעינן ג' שנים והיינו מיום ליום דקאמר מתני': מודי רב . הונא באתרא דמוברי באגי. שאותה שדה שזורעה שנה אחת. שניה מניחיו אותה החזיק כי אם מפוזרין הוה חזקה דמצי למימר ליה . למערער החזקתי בה בשעה שרגילין בני אדם לעבוד שוגילין בני אום לעבוד שדותיהן: קמ"ל רב הונא. דמצי למימר לי' המחזיק . איזרענא ארעאי הואיל דהני סביבותי אינן זורעין חדא ארעא בכולי באגי דאינן ארעא בכולי באגי דאינן זרועין לא מצינא למינטר מקמיה דריסת רגל עוברין ושבין ומשו"ה לא זרענא לה. ואי נמי מצי למימר בהכי ניחא ליה דלא למיזרעה דעבדא למיוו עוד דעבו א טפי בשתא אחריתא: בליליא לא ידעי אינשי אי דייר בה המחזיק אי לא ואע"ג דהני

תלת שנין אינן רצופין משום לילותא אפ״ה הויא חזקה וקשיא לרב הונא דאמר בעינן רצופין: ומתרץ אביי דמאן מסהיד אבתים

דהאי מחזיק דייר בהם שיבבי הבית ואינהו מידע

שיבבי הבית האינה מידע ידעי דהוה דייר ביה בין ביממא בין בלילה ואכתי רצופות נינהו: ורבא מתרץ כגון דאתו וכו' אנן אגרניה

מינה דמחזיק: הני עדים

נוגעין בעדותן דמשום ריוח

נוגצין בעודון ומשום דידה שלהן מסייעי למחזיק דאי הוי אמרי ביממא דיירינן בלילה לא דיירינן לא הויא חזקה ושלא כדין יהביתו

. ליה ואכתי חייבין אתון

למערער

. תא אגריה ומשום הכי

למיתז

שתא קמייתא לא קפיד וכו'. תימה ש מנח לן דר' ישמעחל דוקח יליף משור המועד ולא רבנן אינהו נמי מלי גמרי משור המועד דהיינו טעמא נמי דלעיל דגמר משור המועד דכיון דקפיד בג' זמנין ולא מיחה א"כ ודאי מכרה או נתנה לו וי"ל דלא דמי דודאי

דר׳ ישמעאל דאזיל בתר אכילות שפיר מצי למיגמר משור המועד דמה התם הוחזק נגחן בג' פעמים אף כאן בשלש אכילות אם לא שמכרה לו היה מקפיד ואין זה חה תלויים בשהוי זמן אבל לרבנן דתלוי בשחוי זמן כמה ישהה ויקפיד לא שייך למגמר משור המועד: אלא מעתה מחאה שלא בפניו כו'. אור"י דליכא לאוקמי פירכא דאביי אלא כשהן יי בעיר אחת דאי

בעיר אחרת היכי פריך דלא תהא מחאה ותהא חזקה אדרבה כיון דלא הויא מחאה לא הויא חוקה דהא אינו לריך לבא בעיר אחרת לפני המחזיק

ולמחות כדמוכח לקמן א: הבר נוגעין בעדותן הן. ואם מאמר ואמאי הוו נוגעין בעדות הא חיכא מיגו דה"מ אמרי פרענא לך אגר ב ואע"ג דבתר דתקון רבנן שבועת היסת לא מהימני לאסהודי בהאי מיגו כדאיתא בריש האיש מקדש (קדושין מג:) ג הכא דאמתני' קיימינן ואכחי לא ניתקנה שבועת היסת מאי פריך להימניה במיגו ויש לומר דהאי לאו מיגו הוא שיראים לומר פרענו לך כי שמא יזכה האחר ד (כ) ויתבע מהם פעם שנית [וע"ע תוק' שנועות מה: ד"ה נעדים]: אבר מר זומרא אי מעין ואמר בו'. הקשה ר"י גר מרדכי לפ"ה כי לא טעין נמי אמאי לא נשאל מהן כי שמא אינן יודעין על הלילות שלא נוליא על פיהן שלא כדין דבכל עדיות אנו דורשין יפה וכאן נמי אמאי לא נחקור אותן מספק ולאו פירכא היא

והאי גברא מוברה מהו דתימא (3 א"ל אם איתא דדידך הואי איבעי לך למיזרעה קמ"ל דאמר ליה חדא ארעא בכוליה באגא לא דכיון שהעידו על הימים אפי׳ יאמרו אין מצינא לינמר ואי נמי הבהכי ניחא לי דעבדא מפי תנן חוקת הבתים והא בתים דביממא ידעי בליליא לא ידעי אמר אביי מאן מסהיד אבתים שיבבי ישיבבי מידע ידעי ביממא ובליליא רבא אמר יכגון דאתו בי תרי ואמרי אנן אגרינן מיניה ודרינן ביה תלת שנין ביממא ובליליא אמר ליה רב יימר לָרב אשי הני נוגעין בעדותן הן דאי לא אמרי הכי אמרינן להו זילו הבו ליה אגר ביתא להאי א"ל דייני דשפילי © הכי דאיני מי לא עסקינן . כגון דנקיטי אגר ביתא ואמרי למאן ליתביה אמר מר זומרא יואי מעין ואמר

ליתו תרי םהדי לאסהודי ליה דדר ביה תלת שני ביממא ובליליא מענתיה מענה קמ"ל. רב הונא דדוקא קתני למעוטי מפוזרות: ומודה רב הונא. דדי לו בחזקת אכילת שנים מפוזרות: באסרא דמוברי באגי. במקום שנוהגין לזרוע שנה ולהוביר שנה שלא להכחיש את הקרקע דהא אחזיק בה כדמחזקי אינשי. ומיהו שנה שהובירה אינה עולה 🛈 לחשבון שלש שני חזקה ולריך לשמור שטרו יותר משלש שנים עד שילקוט שלש שנים. ואי טעין אידך אני באתי בתוך שלש ומנאתי שדה ריקס ולכך לא מחימי מצי א"ל מ"מ היה לך למחות שאע"פ שלא זרעתיה הייתי עושה בה ניר שאחר הקציר והיה לך להבין שבשביל שלא להכחיש כחה לא חפצתי לזרעה כמנהג שדות העיר: והאי גברא מוברה. ועומדת בין שדות בורות כמותה: חדא ארעא בכולה באגא. שדה אחת זרועה בתוך בקעה גדולה איני יכול להושיב שם שומר לבדו בשבילה אבל כשכולן זרועות שוכרין שומר בין כולם וגם ® כן אין מכניסין שם בהמות: **דעבדה טפי.** בשנה הבאה: **בליליא לא ידעי.** ואפילו הכי הויא חזקה דבשלמא גבי שדה וכל הנך אין דרכן לעשות מלאכה בלילה וכשמעמידין® עדים על מלאכת ימי שלש שנים הרי זו חזקה אבל בתים שדרך לדור בהן בלילה והוא אין יכול להביא עדים שראוהו דר אף בלילות וכיון דלית ליה סהדי על הלילות הוו להו מפוזרות ואם איתא לדרב הונא הא מצי אידך למיטען אני ראימי שלא היית דר בלילות ולכך לא חשתי למחות דגלים אדעתך דלאו דידך הואי ואמאי הויא חזקה: שיבבי. השכנים שלו שראוהו דר בו יום ולילה "היו רגילין להעיד: שיבבי מידע ידעי. ואם יטעון ויאמר אייתי לי סהדי דדיירת ביה ביממא ובליליא יוכלו להעיד לו ומיהו אנן לא טענינן ליה כדמפרש בסמוך: דאי לא. שאם אין מעידין שהבית של משכיר: דייני דשפילי. שאינן בקיאין בדין דייני הכי לקבל עדות אלו אם כבר נתנו שכר הבית למשכיר ומעולם בכי האי גוונא לא איירי רבא: אמר מר זוטרא אי טעין כו'. מילתא באנפי נפשה היא דפשיטא ליה למר זוטרא דאט"ג דבעו כל הנך אמוראי לעיל ג' שנים רצופות אפ"ה אין מחייבין את המחזיק להביא עדים שיעידו בפירוש על כל הימים והלילות אלא יעידו סתם שראוהו דר ג' שנים ומסתמא אם 🕫 דר בבית אף בלילות דר בו וקאמר מר זוטרא דאי טעין מערער ואמר אייתי סהדי כו' טענתו טענה ולריך שיבואו עדים של לילות וימים דכיון דטעין טענת ברי דקאמר אני ראיתיו שלא דר בלילות בביתי ולכך לא מחיתי ואין חזקתו חזקה ולכך אני אומר אייתי סהדי דדר ביה חלת שנין בין ביממא בין בליליא הלכך לריך להביא עדים להכחישו ולומר לו שהיה לו למחות:

רייני דשפילי מושפלים. דייני הכי שיהיו מאמינים להם מאחר שנתנו השכירות מי לא עסקינן דנקטי אכתי אגרי׳ בידי׳ ואמרי למאן ניתביה דאכתי לא יהבי דאינהו לא איכפת להו למאן מחייב להו למיתביה אי למחזיק אי למערער משום הכי מיהמני דלא נגעי בעדותן: אמר מד זוער אכשטן המחזיק כבר היא בידי שני חזקה ואמר המערער לייתי סהדי דלסהוד ביה דדייר בה תלת ענעי בעדותן: אמר מד זוערא כשטען המחזיק כבר היא בידי שני חזקה ואמר המערער לייתי סהדי דלסהוד ביה דדייר בה תלת שנין ביממא ובלילה טענתיה טענה אבל אי לא טעין הכי אנן לא ילפינן ליה למטען: דאי לא תימא הכי. הרי שלח ירמיה לאותן שהיו בבבל שגלו עם יכניה י״א שנה קודם גלות לדקיהו בנו בתים ושבו כי לא תלאו משם עד מלאת לבבל שבעים שנה למה ליה להזהירם על זאת אלא עלה טובה (ד) קמ"ל דהוא משיא אותם הכא נמי עלה טובה בעלמא היא:

סדע. דכל עלמו היה יגע ליעלם עלה טובה דקאמר להו נמי מקום גניזת שטרותיהם היכן הם מתקיימים יותר: מחיל חיניש. על פירות קרקעו לחדם האוכלן: אלא מעסה. כיון דאתרי שנין מחיל תיהדר ארעא ממי שילא עליו ערעור לסוף שנתים תיהדר ארעא לבעלים לבר מפירי דהא מחיל ליה עלייהו: אלמה אמר רב נחמן. לקמן בשמעתין:

עד כאן פירוש רש"י זצ"ל ס מכאן ואילך פירוש רבינו שמואל ב"ר מאיר

אלמה אמר רב נחמן. לקמן בשמעתין גבי מחזיק בקרקע חבירו ואזיל אידך ואייתי סהדי דאכלן תרתין שנין ולא יותר ואמר רב נחמן הדרא ארעא והדרי פירי של שתי שנים: מרתי לא קפדי. על מה שזה יורד לתוך שדהו של חבירוף בלא רשותו ומיהו פירי לא מחיל: תלת קפיד. הואיל ושילש באוולתו ליכנס בלא רשות הבעלים וזה ששתק ולא מיחה ודאי מכרו לו: ה"נ דלחלתר תיהוי חוקה. למי שירד לנכסי דבי בר אלישיב הואיל ולא מיחו (ס): אי מחית באפאי הוה מיזדהרנא בשטראי. יותר מג' שנים. ומשני חברך חברא אית ליה ונודע לך שמחיתי ואם היתה לקוחה בידך כדבריך היה לך להזהר בשטרך יותר מג׳ שנים: שחכנו רצופות. חבל חם הניחה שנה שניה ואחר כך אכלה שתי שנים שלישית ורביעית מלי אמר בעל השדה האי דלא מחאי לך היינו משום דאוברת לה שנה שניה דגלית אדעתך דלאו דידך הואי והלכך לא זרעת אותה: חוקתן שלש שנים מיום ליום. שלא יהיה הפסק בינתים: מהו דתימא מיום ליום. דקתני מתניתין למעוטי מקוטעות דלה תימה שלש שנים מקוטעות קאמר כי היכי דקתני סיפא שדה הבעל חזקתה שלש שנים ואינה מיום ליום אלא ג' חדשים בראשונה וג' חדשים באחרונה וי"ב באמלע: לקמן לג:], כ) [שבח לה: מגילה יח: גיטין יד. חולין ט. לב.], ג) [לעיל כח: וש"כ],
ד) בדפוס פיזרו הטוסח "כאן מת רש"י ו"ל", ה) המהרש"ל מוחק תיבות, של חבירו, ו) [וכשמעידין. רש"ל], ז) ל"ל הס,

תורה אור השלם

1 בְנוּ בְתִּים וְשַׁבוּ וְנְטְעוּ גַּנוֹת וְאָבְלוּ אֶת פִּרְיָן: ירמיהו כט ה 2 בה אָמֵר יְיִ צְבָאוֹת אֱלֹהֵי

ישראל לקוח את הספרים הָאֶלָה אַת סַפֶּר הַמְּקְנָה הַאָּלָה אַת הָתְתוּם וְאַת סַפֶּר הַגָּלִי הַנָּה וְנְתַתָּם בְּכְלִי הַלָּמִי לְמָצִן יַצְּלְּהוֹ וְשָּׁבְּוֹים ירמיהו לב יד רבים:

הגהות הב״ח

(מ) גבו' אי מחית באנפאי (ח) גמי מי ממית באנפאי חור: (3) שם מהו דמימו מצי איל אם אימא וכוי למ מליא דאינטר ואי נמי: (ג) שם דייני דספילי דייני הכי מי לא: (ד) דש"י ד"ה לאו לא וכוי עלה טונה היה משיא כל"ל ותיבות קמ"ל דהוא נמחק: (ה) רשב"ם ד"ה ה"ל דלאלתר וכו' ולא מתחו הס"ד ולאלתר וכו' ולא מתחו הס"ד וה"ל משי לא מזדהר הלכך היה הראשונים לבעלים לבעלים הראשונים למחות בתוך שלש שלא יחזיק בקרקע שלו ואם לא מיחה הפסיד הס״ד ולח״כ מ״ה לי מחית: (ו) ד״ה נלמרל וכו' עולה (ו) ד״ה נלמרל וכו' עולה (ו) ד"ה באתרא וכו' עונה לו לחשבון וכו' עד שילקוט לו נמשפון זכוי על שינון על מכוחות ג' שנים וחי טעין מידך ואומר חני: (1) ד"ה חדל וכו' וגם חין מכניסין שם: (ח) ד"ה חמר מר זוטרא ומסתמת אם בימים זכר: (ט) תום' ד"ה שתא וכו' קר: (ט) תום' ד"ה שתא וכו' תימה א"כ מנא לן: (י) ד"ה מיתה א"ב תנח כן: (י) ד"ה אלא וכו' כשהן דרין בעיר אחת וכו' לבוא לעיר אחרת: (כ) ד"ה הני וכו' יזכה האחר בדין ויתכע:

מוסף תוספות

א. דדייקינן מדתנן שלש ארצות לחזקה (לקמן לח.) דמחאה שלא בפניו הויא מחאה, כיון שחזקה מועלת כשהוא עמו במדינה ומנא ליה דילמא לעולם לא הויא מחאה לעולם לא הויא מחאה ומה שחזקה מועלת לפי שהיה לו לבא אצלו כששמע שהחזיק אלא ודאי אינו מחויב לבא אצלו וכיון שאינו יכול למחות עד שתבא המחאה לאזניו אין החזקה חזקה דעיקר ראיית החזקה מדלא מיחה המערער וזה לא היה יכול למחות. שיטה מקובלת בשם תוק' הרח"ב (כח:), ב. [ד]הא א"צ לפורעו בעדים. תוק' עבועות מה: ג. דרחמנא אמר (דברים יט) על פי שנים עדים יקום דבר י רמשמע הנאמנים בדיבור שיאמנו דבריהם אין ממש בעדותם. מוס' קידושין מג: ד. כי שמא יביא הלוקח עוד עדים אחרים. רשנ״ח,

רבינו גרשום

אלא אמר ררא. משוח האי

. ואינו חושש אם יעשה בה חבירו כלום תבואה אבל תלת לא מחיל והיכא דלא מיחה בג׳ שנין בודאי הוה חזקה: אם כן הואיל ראמרת דתרתי שניו מחיל ליה מאי דעביד בגוה: אם כז מיחה והדרא ארעא תיהדר לבר מפירי דעבד בה דקיימא השתא אלמה אמר הוה של פול לידה מא לבני בשהיה בכן כוחות הא המאוריות בבי ולידה לבני ברו לבר ברו לא המיד המה לא התחות אמרכזה אמר רב נחמן וכרי: לא קפיד אם שלא ברשותו ירד בה. חלת קפיד שלא יחזיק בה ומוחה: הכי נמי דתהוי לאלתר הזקה אם נשתמש אדם בנכסי דבר אלישיב. נתת דבריך לשיעורין דלמאן דלא קפיד יהבת ג' שנין לחזקה ולמאן דקפד לאלתר הוי חזקה: [תרתי ותלת] מיודהר אינש בשטריה. שיהא שמור שאם יערער אדם על מקחו שיהא לו לראיה ושוב מייאש לשומרו וכיון דהכי